

نقش مارشال محمدقسیم فهیم در تحولات سیاسی- نظامی دهه اخیر افغانستان

محمد اکرام اندیشمند

17-03-2014

مارشال محمد قسیم فهیم از مهم ترین چهره های نامدار در تحولات دو دهه اخیر افغانستان بروز یکشنبه هژدهم حوت 1392 (9مارچ 2014) چشم از جهان بست. به ویژه نقش او در تحولات سیاسی-نظامی دوازده سال اخیر (1380-1392) بسیار برجسته و تعیین کننده بود.

مارشال فهیم از یاران و همسنگران نزدیک احمدشاه مسعود بود که در تابستان 1358 با موصوف وارد وادی پنجشیر شد. مارشال فهیم در تمام سالهای دشوار جهاد و مقاومت و تا آخرین لحظات حیات احمدشاه مسعود در کنار او باقی ماند. فقدان مسعود برای وی بسیار درد ناک و باورنکردنی بود. او 9 سال قبل در یک گفتگوی اختصاصی (8 جولای 2005) با گلوی بغض کرده و چشمان اشک آلود به این نگارنده اظهارداشت: زمانی من را از حمله انتحاری به جان امیر صاحب خبردادند بلا درنگ به فرخار تاجکستان رفتم. من امیر صاحب را یک عمر در سنگر جهاد و مقاومت دیده بودم که در سخت ترین شرایط قرار می گرفت و در برابر دشواریهای تحمل ناپذیر دست و پنجه میداد. اما در شفاخانه فرخار تاجکستان وقتی پارچه سفید را از صورتش برداشتم چشمم به پیکر بیجانش خورد. باورم نمی شد که او را این چنین افتاده و خاموش ببینم. گفتم: امیر صاحب! من نیامده بودم تا تو را در چنین حالتی ببینم.

اما محمد قسیم فهیم پس از احمدشاه مسعود، فرماندهی نیروهای مقاومت یا نیروهای تحت فرمان او را در جنگ علیه طالبان و القاعده بدوش گرفت و وارد مهم ترین دوران حیات سیاسی و نظامی خود شد.

حمله القاعده دو روز بعد در یازدهم سپتمبر 2001 بر امریکا، در واقع مسیر حیات سیاسی-نظامی جانشین احمدشاه مسعود را دگرگون کرد. او در این مسیر علی رغم آنکه به عنوان فرمانده نظامی در جنگ با طالبان و القاعده تحت چتر حمایت نظامی به خصوص حملات هوایی امریکا به پیروزی دست یافت و کابل را دوباره بدست آورد، اما پس از آن پیروزی نظامی، نقش سیاسی او در تحولات افغانستان برجسته و تعیین کننده بود.

مارشال محمدقسیم فهیم در شکل گیری دولت پسا طالبان بریاست حامد کرزی، نقش اصلی و محوری داشت. صرف نظر از اینکه این دولت و زمام داری حامدکرزی مرهون کمک مستقیم نظامی و مالی امریکایی ها و متحدین غربی اش بود، محمدقسیم فهیم به عنوان فرمانده نیروهای مقاومت ضد طالبان و القاعده که پایتخت را در کنترل داشت، بستر دولت سازی پسا طالبان را در داخل هموار کرد و زمینه را برای رهبری و ریاست حامد کرزی در این دولت مساعد ساخت. در حالی

که حامد کرزی در رای گیری شماری از اعضای مجلس بن آلمان (5 دسامبر 2001) بر سر انتخاب رئیس اداره مؤقت دو رای و عبدالستار سیرت 12 رای گرفته بود، اما حمایت مارشال محمدقسیم فهیم از کرزی بر مبنای مصلحت های ناشی از ساختار اجتماعی و قومی افغانستان، کرزی را بریاست حکومت پسا طالبان برد که همچنان تا اکنون زمام داری افغانستان را در دست دارد. در حالی که اندک ترین مخالفت و ناسازگاری محمدقسیم فهیم در آن مقطع زمانی، کرزی را از دسترسی به این مسند محروم می ساخت.

اگر دولت پسا طالبان را با ویژگیهای یک دولت مدرن مدنظر بگیریم که بسیاری از اساسات و ارزش های یک دولت مدن ملی هر چند ناقص و معیوب در این دوازده سال عمر این دولت شکل گرفت، نام مارشال محمدقسیم فهیم و نقش او با این تحول گره می خورد.

مارشال محمدقسیم فهیم گام به گام در دولت سازی پسا طالبان و شکل گیری نهادهای این دولت، به خصوص نهاد های نظامی و امنیتی و تمام تحولات سیاسی و اجتماعی این دوره همکاری و همراهی کرد. او به عنوان فرمانده نیروهای مجاهدین و مقاومت، راه را به تشکیل و تقویت ارتش ملی افغانستان مساعد ساخت. او برنامه های جمع آوری سلاح نیروهای مجاهدین و ادغام بخشی از آنها را در نیروی نظامی و امنیتی بمنظور دولت سازی و پایداری دولت و نظام سیاسی افغانستان مورد تأیید قرار داد و به تطبیق آن کوشید.

دیدگاه و تحلیل سیاسی مارشال فهیم در دوره پسا طالبان که او را علی رغم نظریات متفاوت و متعارض منتقدینش حتی در درون جمعیت اسلامی افغانستان و نیروهای مقاومت بسوی همکاری با دولت و تحولات سیاسی جدید برد، برخاسته از باور او به اجتناب ناپذیری وجود دولت و نظام سیاسی در افغانستان بود. او کشاندن جامعه پشتون را در شکل گیری و پایداری دولت و نظام سیاسی، امر حتمی می پنداشت و بصورت جدی در صدد آن بود تا هر گونه راه بازگشت به جنگ و بی ثباتی دهه هفتاد خورشیدی را ببندد. وی در سایه این نگرش و باور، به ریاست حامد کرزی در دولت پساتالبان دل بسته بود و او را فرد مناسب در این جهت تلقی میکرد. شاید از همین سبب بود که رئیس جمهور کرزی در اظهاراتش بر سر جنازه مارشال فهیم، او را دوست و برادر عزیز خود خواند و برداشت ها و دیدگاه خود را با وی در مورد افغانستان یکسان تلقی کرد. بدون تردید چنین بود. حتی این همسانی دیدگاه آنها در تعیین نظام سیاسی افغانستان در زمان تدوین قانون اساسی منعکس گردید و نظام ریاستی بجای نظام صدارتی پارلمانی وارد مسوده قانون اساسی شد و سپس مورد تصویب قرار گرفت.

مارشال فهیم با هرگونه تفرقه و تعصب قومی و زبانی مخالفت نشان میداد و به شدت حامی یکپارچگی افغانستان و وفاق ملی بود. او علی رغم تحلیل و دیدگاه مخالف بر سر شکل گیری وفاق ملی و دولت ملی از منظر قومی در جامعه کثیرالاقوام افغانستان، به همگرایی و همسویی پشتونها و تاجک ها در شکل دهی دولت و نظام سیاسی پایدار تأکید میکرد. با توجه به این اندیشه و سیاست مارشال محمدقسیم فهیم بی جهت نیست که پس از درگذشت وی روزنامه

امریکایی واشنگتن پست، او را نقطه وصل تاجک ها و پشتونها در افغانستان خواند و نوشت که مارشال فهیم تا حدی کمک کرد که پشتونها و تاجک ها را با هم متحد سازد. واشنگتن پست نقش موصوف را در تشکیل حکومت افغانستان که از اقوام مختلف ترکیب یافت، نقش مهم ارزیابی کرد.

صرف نظر از هرگونه برداشت مختلف و متفاوت در مورد نقش مارشال محمدقسیم فهیم در تحولات سیاسی و تشکیل دولت پسا طالبان، او در این تحولات نقش مثبت و سازنده ایفا کرد. نه تنها حامد کرزی در مسند زمام داری افغانستان باید مرهون یگانه مارشال فقید مملکت باشد، بلکه جامعه سیاسی و روشنفکری افغانستان نیز که در این دوازده سال شاهد توسعه سیاسی کشور خود هستند، میباید نقش مثبت وی را در شکل گیری این تحولات پیوسته مد نظر قرار دهند و مرهون او باشند.